

Posudek oponenta disertační práce
PhDr. Veroniky Pospíšilové
„Projevy animismu u Khmerů v Kambodži a v jižním Vietnamu“,
předkládané v roce 2019 na Ústavu etnologie FF UK, Praha

I. Stručná charakteristika práce

Ve své disertační práci se doktorandka zabývá projevy animismu u Khmerů v Kambodži a v jižním Vietnamu. Tato práce by měla sloužit jako úvod do dané problematiky. Vzhledem k tomu, že neexistuje žádná ucelená publikace, která by animismus u Khmerů v uvedeném prostředí popisovala, autorka práci sestavila z teoretických poznatků a na základě získaných informací z terénu. Jak sama v úvodu práce uvádí, vychází spíše z fenomenologického přístupu, v rámci něhož co nejvěrněji popisuje skutečnosti, s nimiž se v terénním výzkumu setkala, nesnaží se jednotlivá fakta podrobně vysvětlovat.

Vzhledem k tomu, že v Kambodži i v jižním Vietnamu strávila díky svým charitativním projektům s menšími přestávkami sedm let, podařilo se jí navázat přímý kontakt s místními obyvateli, kteří jí byli cennými zdroji informací a nezbytným prvkem pro uskutečnění terénních výzkumů. Při výzkumu jí pomohla i znalost místních jazyků – vietnamštiny a částečně i khmerštiny.

Předmětem zkoumání bylo nejdříve teoretické zázemí animismu jako víry, jeho stručná analýza, povaha a definice v daném geografickém kontextu. Následně se zaměřuje na Khmery – jejich původ, charakteristiku a specifika tohoto etnika žijícího v Kambodži a v jižním Vietnamu. Dále popisuje vybrané animistické rituály a obřady, které se váží ke konkrétním životním přechodům. Kategorizuje jednotlivé typy duchů a rozebírá postavy duchovních, které jsou v určitých ohledech s animismem propojeny. Zmiňuje se o několika khmerských ceremoniích, podobách chrámů a svatyň, které jsou zasvěceny animistickým duchům. Práci zakončují výstupy z autorčinných terénních výzkumů v daných oblastech a na závěr zařazuje šestnáct příloh jako nedílnou součásti této práce.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Oceňuji velmi přehledné členění práce, kdy nás doktorandka po přehledu dosavadního výzkumu, seznamuje podrobněji s etnikem Khmerů a jeho náboženstvím obecně a zejména s konkrétními projevy animismu. Uvádí významné khmerské animistické rituály, seznamuje s animistickými duchy a božstvy a se šamany a duchovními. Připomíná rovněž hlavní khmerské slavnosti, ve kterých se zaměřila na projevy animismu a vliv této víry na průběh daných

ceremonií. Poslední dvě kapitoly věnuje vlastním výstupům z terénních výzkumů v Kambodži a v jižním Vietnamu,

Celkově hodnotím předloženou disertační práci kladně, autorce se podařil hlavní záměr, tedy představit animismus a jeho projevy v Kambodži a jižním Vietnamu, a to na základě vlastní analýzy dostupné literatury a studií, a zejména vlastní zkušenosti z terénních výzkumů. Mé opravné či upřesňující poznámky, uvedené samostatně, je třeba chápat jako zpřesnění pro budoucí práci.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

1. Struktura argumentace. Cíle a metodika práce

Autorka jasně a srozumitelně v úvodu práce formuluje své výzkumné cíle. Rád konstatuji, že předložená disertační práce naplnila cíle a jasně v tomto duchu formulovala závěry.

Autorka se mohla například aktivně účastnit pohřebních rituálů (což pro cizince není samozřejmé) ve vesnici Banteay Rasey v roce 2016, během nichž dostala jsem se k informacím, které doposud nikde nebyly publikovány. Cenné informace rovněž získala od odborníků z Phnompenhu a Ho Či Minova Města. Její terénní výzkumy prokázaly, že existuje celá řada regionálních specifik, která jsou vždy typická pouze pro určitou oblast, jinde se s danými animistickými prvky neseťkala.

2. Formální úroveň práce

Předložená disertační práce po formální stránce nevykazuje vážnější nedostatky. Nicméně se mi podařilo objevit některé nesrovnalosti, které uvádím na konci tohoto hodnocení.

3. Práce s literaturou a prameny

Bibliografický seznam je velmi bohatý. Bohatá je zejména použitá literatura, kde autorka využívá mimo jiné i nedávné studie z posledních několika let. Chybí však přesnější rozčlenění na prameny a literaturu.

4. Vlastní přínos

Cílem výzkumu bylo zjistit a zdokumentovat skutečnost, že animismus je důležitým prvkem khmerského náboženského prostředí i v současnosti. Tento fakt se autorka rozhodla prezentovat vyhodnocením míry veřejného povědomí o projevech animismu u Khmerů s využitím poznatků shromážděných od respondentů formou dotazníků. Autorce se podařilo splnit hlavní cíl, tedy představit animismus a jeho projevy v Kambodži a jižním Vietnamu, a

to na základě vlastní analýzy dostupné literatury a studií, a zejména vlastní zkušenosti z terénních výzkumů.

IV. Upřesnění a dotazy k obhajobě

s. 30 – U **datování státu Čen-la** je podle mého názoru jistá nesrovnalost. Autorka datuje jeho vznik do 2. století, zatímco běžně se klade jeho vznik až do 6. století, kdy se zbavil závislosti na Fu-nanu. Jako jeho zakladatel se uvádí Bhavavarman I. (550–600).

s. 34 – Podobná nesrovnalost je u **datování Angorské říše**, kterou autorka datuje do 12.-15. století. Přitom je její založení konvenčně datováno do roku 802, kdy král Džajavarman II. se prohlásil za „čakravartina“ (vládce světa). Kromě toho ho autorka sama jako zakladatele khmerské říše uvádí u několik řádků níže. Nejednotnost datování Angorské říše se v textu objevuje i jinde: 802–1336 na s. 36 a 130; obecně bývá datována do let 802–1431, tedy až do přesunu hlavního města z Angkoru do Phnompenhu.

s. 36 – „**Khmerštinou se poprvé začalo psát...**“ Přesnější by bylo „Khmerským písmem...“ Mohlo být i uvedeno datum nejstaršího datovaného nápisu – 611.

s. 37 – „**Jeden čínský návštěvník...**“ Uvedenou informaci by bylo třeba upřesnit. Možná jeho jméno není známo, ale informace byla převzata z nějakého určitého pramene ze 7. století, který měl být uveden.

s. 38 – „**Máme zde dvojí Kambodžu: pozapomenutou Kambodžu... a moderní Kambodžu...**“ Poněkud zavádějící citát – mezi těmito obdobími nic neexistovalo??? Autorka již předtím jmenuje minimálně státy Fu-nan, Čen-la a Angorskou říši s bohatou historií!!!

s. 41 – „**Vesnice phum (nebo také bhumi)**“ – bylo by vhodné vysvětlit, že termín „phum“ vznikl ze sanskrtského „bhumi“

s. 42 – „**Khmerské phum a srok tedy vždy byly a dodnes jsou samostatně vládnoucí sociální útvary s velmi jednoduchým řídicím systémem.**“ Jaký je jejich vztah k ústřední vládě? Jak velká je jejich „samostatnost“?

s. 46 a dále – možná stálo za to **rozvést více dějiny etnika Khmer Krom**, které nejméně od 17. století je spjato s Vietnamem, zmínit separatistická hnutí i současné členství v UNPO (Organizace nezastoupených států a národů) či sledování Human Rights Watch: „the Khmer Krom face serious restrictions of freedom of expression, assembly, association, information, and movement“ apod.

s. 83 – Jste si jistá, že **pojmy „vidžňána“ a „brah ling“ jsou totéž?** Vidžňána v buddhismu či hinduismu není duše, ale vědomí (zrakové, sluchové, tělesné, čichové, chuťové a mentální), uvědomění si, dokonce i vědění. V khmerštině jsem pro ni našel termín វិជ្ជាណ (vindh nhean), který se též překládá jako „vědomí“ či „duch“.

s. 95 – „V současnosti se velmi často stává, že se duchové *Neak Ta* chtějí stát *Boramey*, protože jednak nemohou najít tělo (*rup*) ve své vesnici, do kterého by vstoupili a jednak chtějí na zemi více pomáhat.“ Bylo by potřeba vyprávění zde i na jiných místech odosobnit, nepodávat ho z hlediska věřícího. Např. „Uvádí se, že...“ apod.

s. 98 – „výraz *boramey* odvozen ze sanskrtu od slova *purana*“ není uvedeno přesně. Bernon uvádí, že výraz je odvozen od *purana* + *rasmi*, pak to dává smysl. Samotná *purana* (tedy púrana) je něco jiného (dokončení, doplnění), což tedy zhruba odpovídá dále uvedenému termínu *parami* z jazyka páli.

s. 101 – „Duchové obvykle chtějí...“ - lépe formulovat. Takto autorka přejímá formulaci věřících.

s. 105 – **Khmouch x Kmouch** – co je správně?

s. 130 – **Pchum Ben (nebo také Prachum Ben/Pračum Ben)** – zde i jinde by bylo třeba sjednotit způsob přepisu

V. Závěr

Předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji rád doporučuji k obhajobě a předběžně ji klasifikuji jako **prospěla**.

PhDr. Vladimír Liščák, CSc.
Orientální ústav AV ČR, v. v. i.

V Praze, dne 13. října 2019